

ИНСТИТУТ
ДРУШТВЕНИХ НАУКА
БЕОГРАД
INSTITUTE
OF SOCIAL SCIENCES
BELGRADE

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ НАУЧНОГ СКУПА

„ФИЛОЗОФИЈА КРИЗЕ И ОТПОРА - МИСАО И ДЕЛО ЉУБОМИРА ТАДИЋА“

Академик Љубомир Тадић, спада, несумњиво, у најистакнутије представнике југословенске и српске филозофске мисли, чије је изузетно вредно филозофско дело настало у сложенем историјском, политичком и културном контексту. Тадић је један од најпознатијих припадника генерације југословенских интелектуалаца, који су својим филозофским идејама и интелектуалним ангажманом битно утицали на изградњу наше филозофске сцене у другој половини XX века, и у једном тренутку учинили је делом савремене европске филозофске културе. Стога нам се чини да је неопходно темељно размотрити кључне филозофске идеје овог аутора, које су од пресудне важности за стварање наше савремене критичке мисли о друштву за коју се овај филозоф и ангажовани интелектуалац у свом јавном деловању свесрдно залагао.

У свом значајном и разноврсном филозофском опусу, Тадић се бавио кључним проблемима кризе свога времена, који су у битним аспектима одредили и нашу епоху. Иако правник по образовању, он се у својим теоријским расправама није ограничавао само на истраживање стриктно правних аспеката ауторитарног комунистичког поретка, о чему сведоче његове расправе *Поредак и слобода* (1967) и *Традиција и револуција* (1972). Тадићеве студије које су посвећене разматрању филозофских, правних, политичких и социолошких аспеката права у склопу ауторових филозофских разматрања историјског развоја европског грађанског друштва и његове теоријске културе делују и данас веома подстицајно у разумевању глобалних друштвених и политичких кретања наше савремености.

Теоријски значај Тадићевих филозофских и социолошких истраживања тоталитаризма и ауторитарности, јесте у томе што он критикује сваки облик ауторитарне власти, али исто тако одбацује и глорификовање формалне слободе, која не укључује уважавање једнакости и правде. У својој темељној критици либерализма Тадић указује на одсуство супстанцијалне слободе, док различитим облицима етатизма замера недостатак индивидуалних слобода, и надређивање поретка као таквог слободи појединца.

Као изразити политички мислилац, каквих смо у нашој историји имали мало, Тадић је целокупни развој европске политичке филозофије изложио у својој књизи *Наука о политици*, у којој је, из перспективе филозофије и социологије политике, демонстрирао свој отрежњујући критички и реалистички приступ у разумевању и тумачењу кључних контроверзи модерне политичке филозофије и политичке праксе. У свом најисцрпнијем и на дубоким социолошким увидима заснованом истраживању политичке и правне филозофије и политичких феномена, Тадић је настојао да савремену политику мисли из перспективе Аристотелове етико-политике, наглашавајући њене, Марксовим идејама инспирисане, критичке потенцијале и еманципаторску сврху. Зато, неки истраживачи сматрају да се читав Тадићев пројекат политичке филозофије може разумети као велико оспоравање, у савременој политичкој науци уобичајеног, сужавања политике на професионалну делатност званичника и нормално функционисање политичког система. Такво схватање и таква пракса политике воде, према Тадићу, радикалном редуccionизму политичког поља и актуелној деполитизацији грађана и доминацији партијске или државне бирократије у друштву.

Залажући се упорно за демократију и слободу, Тадић у својој анализи модерне политичке филозофије приступа из сасвим особене перспективе. У својим разматрањима великих филозофских система, Тадић показује да њега политика у смислу система занима само као поредак слободе, који он, у хегеловском смислу, схвата као стално разобличавање свих облика поробљавања и зависности с обзиром на идеале доброг људског живота у складу са начелима људског достојанства и умне људске заједнице. Савремена политикологија и политичка социологија, која све више показује тенденцију напуштања класичне политичке тежње за људским самоостваривањем, јесте стога за Тадића или апологетска наука поретка или софистицирани облик циничног прихватања неслободе и неједнакости. У том смислу треба схватити Тадићево одавање пуног признања постигнућима политичког либерализма, али и његово резолутно одбијање тезе да успон савремене неолибералне политичке доктрине треба разумети као коначно остварење идеала политичке заједнице, крај развоја и крај историје.

Тадићево разумевање политике, у његовим најзначајнијим делима, могло би се схватити као покушај модерне синтезе идеала слободе и правде са једнакошћу, којима се успоставља континуитет између класичне античке

филозофије полиса као заједнице слободних грађана, ренесансног хуманистичког идеала људског живота, просветитељског захтева да се слободно користимо природним умом, те марксистичког демаскирања историјске контингенције, која се представља као објективна нужност и рационалност. Оставши веран својој идеји „пакленог оптимизма“, Тадић ни након пораза ауторитарног социјализма и тријумфалистичког наступа либералне демократије, на свом мисаоном путу, није запао у цинизам реалне политике али ни у бењаминовску меланхолију изгубљених илузија. Стога за истраживаче Тадићевог филозофског дела може бити инспиративно његово уверење да је идеја праведног друштва привремено потонула, јер је била контаминирана новим облицима модерног деспотизма, али не и коначно оповргнута и скинута с дневног реда историје.

Будућност савремене демократије Тадић је сагледавао из перспективе развоја кључних институција модерног грађанског друштва: правне државе, легитимитета власти и улоге демократске јавности. Полазећи у свом разматрању од анализе степена развоја демократске политичке културе као критеријума, Тадић је процењивао ниво развоја критичке свести и снагу грађана да обезбеде и да учине политичку делатност транспарентном, и да у јавној сфери прозру различите облике арканске политике.

Циљ овог научног скупа јесте да значај филозофског опуса и интелектуалне делатности Љубомира Тадића сагледа на критички начин у културном и политичком контексту, чему у досадашњим истраживањима његових филозофских идеја није посвећивана довољна пажња. Због недовољно осветљеног теоријског и идеолошког контекста у којем је настајало филозофско дело, овог аутора, још увек није дата објективна оцена његових филозофских идеја и испитано какав је њихов значај за развој наше савремене филозофске мисли.

Указујући само на најважније чворне тачке у филозофском делу Љубомира Тадића нисмо тиме желели да ограничимо разговор о његовој филозофској мисли. Расправа о Тадићевој филозофској делатности намерно је постављена тако широко да би се могло обухватити све оно што је од значаја за филозофију данас. Наше је уверење да расправа о филозофским радовима Љубомира Тадића може да обухвати како она вечна питања о предмету и позиву филозофије, тако и она која се баве узроцима и облицима њеног најгрубљег унижавања и маргинализовања у нашем времену.

Др Маринко Лолић

